

**CONSILIUL
UNIUNII EUROPENE**

**Bruxelles, 24 iunie 2013 (25.06)
(OR. en)**

11491/13

**COHOM 133
COPS 250
PESC 774
FREMP 91**

NOTĂ

Sursă:	Consiliul
Data:	24 iunie 2013
Nr. doc. ant.:	10963/13 COHOM 117 COPS 231 PESC 698 FREMP 83
Subiect:	Orientările UE privind promovarea și protecția libertății de religie sau de convingere

---

La 24 iunie 2013, Consiliul a adoptat Orientările UE privind promovarea și protecția libertății de religie sau de convingere, astfel cum figurează în anexa la prezenta notă.

**Orientările UE
privind promovarea și protecția
libertății de religie sau de convingere**

I. Introducere

A. Motivarea acțiunii

1. Dreptul la libertatea de gândire, de conștiință, de religie sau de convingere ¹, mai bine cunoscut sub denumirea de dreptul la libertatea de religie sau de convingere (LiRC), este un drept fundamental al fiecărei ființe umane. Ca drept universal al omului, libertatea de religie sau de convingere garantează respectarea diversității. Exercițarea sa liberă contribuie în mod direct la democrație, la dezvoltare, la statul de drept, la pace și la stabilitate. Încălcările libertății de religie sau de convingere pot exacerba intoleranța și constituie adesea indicatori timpurii ai violenței potențiale și ai conflictelor.

2. Toate persoanele au dreptul de a-și manifesta religia sau convingerea, fie individual, fie împreună cu alții, atât în public, cât și în privat, prin cult, îndeplinirea riturilor, practici și învățătură, fără teama de intimidare, discriminare, violență sau atacuri. Persoanele care își schimbă sau renunță la religie sau la convingere, precum și persoanele adepte ale unor convingeri non-teiste sau ateiste ar trebui în egală măsură protejate, la fel și persoanele care nu profesează o religie sau o convingere.

3. Încălcările sau abuzurile împotriva libertății de religie sau de convingere, comise atât de actorii statali, cât și nestatali, sunt larg răspândite și complexe și afectează oameni din toate părțile lumii, inclusiv din Europa.

---

¹ A se vedea articolul 18 din Declarația universală a drepturilor omului și articolul 18 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

B. Scopul și domeniul de aplicare

4. În promovarea și protecția libertății de religie sau de convingere, UE este orientată de universalitatea, indivizibilitatea, interrelaționarea și interdependența tuturor drepturilor omului, fie acestea civile, politice, economice, sociale sau culturale.

5. În acord cu standardele universale și europene privind drepturile omului ², UE și statele sale membre s-au angajat să respecte, să protejeze și să promoveze libertatea de religie sau de convingere în interiorul frontierelor lor.

6. Prin prezentele orientări, UE își reafirmă hotărârea de a promova, în politica sa externă în domeniul drepturilor omului, libertatea de religie sau de convingere ca drept care se exercită de către orice persoană oriunde, bazat pe principiile egalității, nediscriminării și universalității. Prin instrumentele sale de politică externă, UE intenționează să contribuie la prevenirea și la abordarea la timp, sistematice și coerente a încălcărilor acestui drept.

7. În acest sens, UE se concentrează asupra dreptului indivizilor de a crede sau de a nu crede și, singuri sau împreună cu alții, de a-și manifesta liber convingerile. UE nu evaluează fundamentele diferitelor religii sau convingeri sau lipsa acestora, ci se asigură că dreptul de a crede sau de a nu crede este garantat. UE este imparțială și nu este aliniată niciunei religii sau convingeri specifice.

8. Orientările explică standardele internaționale privind drepturile omului referitoare la libertatea de religie sau de convingere și oferă linii politice clare funcționarilor instituțiilor UE și ai statelor membre ale UE, pentru a fi utilizate în contacte cu țări terțe și cu organizații internaționale și organizații ale societății civile. Aceste orientări oferă de asemenea funcționarilor o orientare practică privind modalitățile de a urmări prevenirea încălcărilor libertății de religie sau de convingere, de a analiza cazuri și de a reacționa în mod eficace la încălcări oriunde acestea se produc, în vederea promovării și protecției libertății de religie sau de convingere în acțiunea externă a UE.

---

² În Europa, libertatea de religie sau de convingere este protejată în special prin articolul 9 din Convenția europeană a drepturilor omului și prin articolul 10 din Carta drepturilor fundamentale a UE. A se vedea anexa pentru o listă neexhaustivă a normelor și standardelor internaționale.

C. Definiții

9. Libertatea de religie sau de convingere este consacrată la articolele 18 din Declarația universală a drepturilor omului (DUDO) și, respectiv, din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP), care ar trebui interpretate în lumina Comentariului general nr. 22 al Comitetului pentru drepturile omului al Organizației Națiunilor Unite.

În temeiul dreptului internațional, LiRC are două componente:

- (a) libertatea de a avea sau de a nu avea sau de a adopta (ceea ce include dreptul de a-și schimba) o religie sau o convingere de sine aleasă și
- (b) libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, individual sau împreună cu alții, atât în public, cât și în privat, prin cult, îndeplinirea riturilor, practici și învățătură.

10. În acord cu aceste dispoziții, UE a reamintit că „libertatea gândirii, a conștiinței, cea religioasă sau de credință se aplică de manieră egală tuturor persoanelor. Este o libertate fundamentală care include toate religiile sau credințele, inclusiv pe cele care nu au fost practicate în mod tradițional într-o anumită țară, credințele persoanelor care aparțin minorităților religioase, precum și convingerilor non-teiste și ateiste. Libertatea acoperă, de asemenea, dreptul de a adopta, schimba sau abandona o religie sau o credință prin propria voință a unei persoane.”³

--Dreptul de a avea o religie, de a avea o convingere sau de a nu crede

11. Convingerile teiste, non-teiste și ateiste, precum și dreptul de a nu profesa o religie sau o convingere sunt protejate în temeiul articolului 18 din PIDCP⁴. Termenii „convingere” și „religie” trebuie interpretați în sens larg, iar aplicarea articolului nu ar trebui limitată la religii tradiționale sau la religii sau la convingeri cu caracteristici instituționale sau cu practici analoge celor ale religiilor tradiționale. Statele nu ar trebui să restricționeze libertatea de a avea orice religie sau convingere. Constrângerea de a-și schimba, de a-și renega sau de a-și dezvălui religia sau convingerea este în egală măsură interzisă.

---

³ Concluziile Consiliului privind libertatea religioasă sau de credință, 16 noiembrie 2009.

⁴ A se vedea Comentariul general nr. 22.

12. A avea sau a nu avea o religie sau o convingere este un drept absolut și nu poate fi limitat în nicio împrejurare ⁵.

-- Dreptul de a-și manifesta religia sau convingerea

13. Articolul 18 din PIDCP recunoaște dreptul persoanelor de a-și „manifesta” religia sau convingerea, individual sau în comun, atât în public, cât și în particular. Această libertate de a-și manifesta religia sau convingerea, de exemplu prin cult, îndeplinirea riturilor, practici sau învățătură, „cuprinde în mod potențial o gamă largă de acțiuni” ⁶, a căror legătură strânsă și directă cu o religie sau cu o convingere trebuie analizată de la caz la caz.

14. În contrast cu libertatea de a avea o religie, de a avea o convingere sau de a nu crede, libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea poate face obiectul unor limitări, dar „[doar] restricțiil[e] prevăzute de lege și necesare pentru ocrotirea securității, ordinii și sănătății publice ori a moralei sau a libertăților și drepturilor fundamentale ale altora”. ⁷ Aceste limitări trebuie să fie conforme cu standardele internaționale și trebuie interpretate în mod strict. Limitările din alte motive, precum securitatea națională, nu sunt permise. Pe baza articolului 18 alineatul (3) din PIDCP și astfel cum se expune în Comentariul general 22, orice limitări trebuie să corespundă următoarelor criterii: trebuie să fie prevăzute de lege, să nu fie aplicate într-un mod care viciază drepturile garantate la articolul 18, să fie aplicate doar pentru scopurile pentru care au fost prevăzute, să fie direct legate și proporționale cu nevoia specifică pentru care au fost create și să nu fie impuse pentru scopuri discriminatorii sau aplicate într-un mod discriminatoriu. Atunci când restricțiile sunt justificate pe baza unei nevoi de a proteja morala publică, astfel de restricții trebuie să se bazeze pe principii care nu derivă exclusiv dintr-o singură tradiție, întrucât conceptul de morală derivă din multe tradiții sociale, filosofice și religioase. În plus, astfel de limitări trebuie înțelese în lumina universalității drepturilor omului și a principiului nediscriminării ⁸.

---

⁵ Nici măcar în situația unei urgențe publice – a se vedea articolul 4 alineatul (2) din PIDCP.

⁶ A se vedea exemplele indicative de la punctul 4 din Comentariul general nr. 22.

⁷ A se vedea articolul 18 alineatul (3) din PIDCP.

⁸ A se vedea Comentariul general nr. 34.

II. Orientări operaționale

A. Principii esențiale de acțiune

15. Acțiunea UE în domeniul libertății de religie sau de convingere se va baza pe următoarele principii primordiale:

1. Caracterul universal al libertății de religie sau de convingere

16. Libertatea de gândire, de conștiință, de religie sau de convingere se aplică de manieră egală tuturor persoanelor ⁹. Este un drept universal al omului care trebuie protejat oriunde și pentru oricine, ¹⁰indiferent cine este, unde trăiește și în ceea ce crede sau în ceea ce nu crede.

17. Universalitatea libertății de religie sau de convingere se bazează pe Declarația universală a drepturilor omului și pe tratate internaționale, ¹¹ precum PIDCP. Tratatele regionale din domeniul drepturilor omului ¹² pot fi de asemenea menționate după caz, în măsura în care sunt compatibile cu PIDCP.

2. Libertatea de religie sau de convingere este un drept universal care poate fi exercitat împreună cu alții

18. Libertatea de religie sau de convingere protejează dreptul oricărei ființe umane de a crede sau de a avea o convingere ateistă sau non-teistă și de a-și schimba religia sau convingerea. Nu protejează o religie sau o convingere ca atare. Libertatea de religie sau de convingere se aplică indivizilor, ca titulari ai dreptului, care pot exercita acest drept fie individual, fie împreună cu alții, atât în public, cât și în privat. Exercițiul său poate avea, astfel, și un aspect colectiv.

---

⁹ Concluziile Consiliului privind libertatea religioasă sau de credință, 16 noiembrie 2009.

¹⁰ Concluziile Consiliului privind intoleranța, discriminarea și violența pe motive de religie sau credință, 21 februarie 2011.

¹¹ O listă neexhaustivă a tratatelor și declarațiilor relevante figurează în anexa la prezentele orientări.

¹² Carta africană a drepturilor omului și popoarelor; Convenția americană privind drepturile omului; Carta arabă revizuită a drepturilor omului; Convenția europeană a drepturilor omului.

19. Aceasta include drepturile comunităților de a îndeplini „acte care fac parte integrantă din desfășurarea de către grupurile religioase a activităților lor de bază”¹³. Drepturile respective includ, fără a se limita la acestea, personalitatea juridică și non-ingerința în chestiunile interne, inclusiv dreptul de a institui și de a menține locuri de cult sau de întrunire accesibile în mod liber, libertatea de a selecta și de a forma lideri sau dreptul de a desfășura activități sociale, culturale, educaționale și de caritate.

20. Nu există drepturi exclusive pentru adepții niciunei religii sau convingeri specifice: toate drepturile, fie acestea în legătură cu libertatea de a crede sau cu libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, sunt universale și trebuie respectate pe o bază nediscriminatorie.

3. Rolul major al statelor în asigurarea libertății de religie sau de convingere

21. Statele trebuie să asigure că sistemele lor juridice oferă tuturor garanții adecvate și eficiente pentru libertatea de gândire, de conștiință, de religie sau de convingere, care sunt aplicabile pe întregul lor teritoriu, fără excludere sau discriminare, și că aceste dispoziții sunt puse în aplicare în mod corespunzător.

22. Statele au obligația majoră de a proteja pe toți indivizii care locuiesc pe teritoriul lor și care fac obiectul jurisdicției lor, inclusiv persoanele care au convingeri non-teiste sau ateiste, persoanele care aparțin minorităților¹⁴ și popoarele indigene¹⁵, și să le garanteze drepturile. Statele trebuie să trateze pe toți indivizii în egală măsură fără discriminare pe baza religiei sau convingerii acestora¹⁶.

23. Statele trebuie să instituie măsuri eficiente pentru prevenirea sau sancționarea încălcărilor libertății de religie sau de convingere atunci când acestea se produc și să se asigure că sunt trași la răspundere cei responsabili.

---

¹³ A se vedea Comentariul nr. 22, punctul 4.

¹⁴ A se vedea articolul 27 din PIDCP, cu trimitere specifică la minoritățile religioase, și Declarația ONU 47/135 privind drepturile persoanelor care fac parte din minorități, articolul 2.

¹⁵ A se vedea Declarația ONU 61/295 privind drepturile popoarelor indigene, articolele 11 și 12.

¹⁶ A se vedea articolul 26 din PIDCP.

24. În plus, părțile la PIDCP au obligația de a interzice orice îndemn public la ura religioasă care constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență ¹⁷. Statele ar trebui să condamne toate actele de violență și să îi aducă pe autori în fața justiției.

4. Legătura cu apărarea altor drepturi ale omului și cu alte orientări UE privind drepturile omului

25. Libertatea de religie sau de convingere este intrinsec legată de libertatea de opinie și de exprimare, de libertatea de asociere și de întrunire, precum și de alte drepturi ale omului și libertăți fundamentale care, toate, contribuie la construirea unor societăți pluraliste, tolerante și democratice. Exprimarea unei convingeri religioase sau nereligioase sau a unei opinii referitoare la o religie sau la o convingere este de asemenea protejată de dreptul la libertatea de opinie și de exprimare consacrate la articolul 19 din PIDCP.

26. Anumite practici asociate cu manifestarea religiei sau a convingerii sau percepute ca atare pot constitui încălcări ale standardelor internaționale privind drepturile omului. Dreptul la libertatea de religie sau de convingere este uneori invocat pentru a justifica astfel de încălcări. UE se opune în mod ferm unei astfel de justificări, rămânând totodată pe deplin angajată în sensul protecției și promovării viguroase a libertății de religie sau de convingere în toate părțile lumii. Încălcările afectează adesea femeii, membri ai minorităților religioase, precum și persoane pe baza orientării sexuale sau a identității de gen a acestora.

27. În abordarea unor posibile încălcări, se vor utiliza orientările UE existente privind drepturile omului, în special orientările privind promovarea și protecția drepturilor copilului, privind violențele împotriva femeilor și combaterea tuturor formelor de discriminare la adresa femeilor, privind apărătorii drepturilor omului, privind tortura și pedeapsa capitală, precum și viitoarele orientări ale UE privind exercitarea deplină a drepturilor omului de către persoanele LGBTI și libertatea de exprimare online și offline.

---

¹⁷ Articolul 20 alineatul (2) din PIDCP; o astfel de interdicție a fost pusă în aplicare în legislația UE prin Decizia-cadru a UE din 2008 privind combaterea rasismului și a xenofobiei, în temeiul căreia statele membre trebuie să aplice sancțiuni cu efect de descurajare în cazul instigării publice la violență sau la ură împotriva unui grup de persoane sau a unui membru al unui astfel de grup definit, în special, pe criteriul religiei sau al convingerii.

B. Domenii prioritare de acțiune

28. În abordarea libertății de religie sau de convingere, UE va acorda o atenție specială următoarelor teme, care sunt, toate, de o importanță egală:

1. Violenta

29. Statele au obligația de a garanta protecția drepturilor omului și de a exercita diligența corespunzătoare pentru a preveni, cerceta și sancționa actele de violență împotriva persoanelor bazate pe religia sau pe convingerea acestora. Violența sau amenințarea cu violența – precum uciderea, executarea, dispariția, tortura, violența sexuală, răpirile și tratamentul inuman sau degradant – sunt fenomene larg răspândite care trebuie combătute. O astfel de violență poate fi comisă de actori statali sau nestatali, fiind bazată pe religia sau convingerea efectivă sau presupusă a persoanei vizate sau pe principiile religioase sau principiile care țin de concepție/ideologie ale autorului.

30. Uniunea Europeană va proceda după cum urmează:

- a. Va condamna public executarea sau uciderea indivizilor și alte acte de violență gravă pe temeiul religiei sau al convingerii. UE va avea de asemenea în vedere sancțiuni suplimentare, după caz.
- b. Va solicita tragerea la răspundere în mod imediat a autorilor statali sau nestatali ai unei astfel de violențe și va urma proceduri judiciare în vederea asigurării justiției.
- c. Va încuraja ferm actorii statali și alți actori influenți din societate, fie aceștia religioși sau nu, să se pronunțe împotriva actelor de violență și să denunțe public la nivelul cel mai înalt astfel de acte, în special atunci când funcționari încurajează în mod activ sau tolerează atacuri împotriva indivizilor sau a comunităților și a proprietăților, inclusiv locurile de cult sau de întrunire sau situri religioase istorice.
- d. Va protesta atunci când funcționari de stat sau actori influenți nestatali răspândesc mesaje de provocare privind adepții unor anumite religii sau ai altor convingeri, inclusiv convingeri teiste, non-teiste sau ateiste, în special atunci când ei invită în mod deschis sau justifică violența împotriva respectivilor adepți.

- e. Va solicita adoptarea la nivel național a legilor care interzic îndemnul public la ura religioasă care constituie o incitare la discriminare, la ostilitate sau la violență [articolul 20 alineatul (2) din PIDCP].
- f. Va condamna în mod sistematic orice violență împotriva femeilor și fetelor, inclusiv uciderile „din onoare”, mutilarea genitală feminină, căsătoriile timpurii și forțate, precum și violența împotriva persoanelor bazată pe orientarea sexuală sau pe identitatea de gen a acestora, inclusiv situații în care violența este comisă sub pretextul unui precept sau al unei practici religioase. UE promovează inițiative, inclusiv legislație, pentru prevenirea și incriminarea unei astfel de violențe.

2. Libertatea de exprimare

31. Libertatea de religie sau de convingere și libertatea de exprimare sunt drepturi aflate într-un raport de interdependență, de interrelaționare și de consolidare reciprocă, ele protejează toate persoanele – nu religii sau convingeri în sine – și protejează de asemenea dreptul de a exprima opinii cu privire la oricare sau la toate religiile sau convingerile. Cenzura și restricțiile privind publicarea sau difuzarea literaturii sau a site-urilor web referitoare la religii sau la convingeri sunt încălcări comune ale acestor două libertăți și afectează abilitatea indivizilor și a comunităților de a-și practica religia sau convingerea. Limitările dreptului de a exprima opinii cu privire la religie sau la convingere sunt o sursă de mare vulnerabilitate pentru persoanele care aparțin unor minorități religioase sau de convingere, dar afectează de asemenea majorității, nu în ultimul rând persoane adeptele ale unor concepții religioase netradiționale. Considerate împreună, libertatea de religie sau de convingere și libertatea de exprimare joacă un rol important în combaterea tuturor formelor de intoleranță și de discriminare bazate pe religie sau pe convingere.

32. În eventualitatea amenințării cu violența sau a comiterii acesteia sau a impunerii de restricții în legătură cu exprimarea opiniilor cu privire la religie sau la convingere, UE se va orienta după următoarele principii: a.

- a. Atunci când sunt exprimate observații critice cu privire la religii sau la convingeri și o astfel de exprimare este percepută de adepți ca fiind atât de ofensivă încât poate genera violență la adresa sau din partea adepților, atunci:

- Dacă, *prima facie*, această exprimare constituie un discurs de incitare la ură, și anume intră în domeniul strict de aplicare al articolului 20 alineatul (2) din PIDCP (care interzice orice îndemn la ura religioasă care constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență), UE va denunța respectivul caz și va cere să fie cercetat și judecat de un judecător independent.
  - Dacă această exprimare nu generează nivelul de incitare interzis în temeiul articolului 20 din PIDCP și, astfel, reprezintă o exercitare a discursului liber, UE va proceda după cum urmează:
    - i. Se va opune oricăror solicitări sau tentative de incriminare a unui astfel de discurs;
    - ii. Individual sau împreună cu statele sau cu organizațiile regionale, se va strădui să prezinte declarații care să îndemne să nu se comită violență și care să condamne orice violență comisă ca reacție la un astfel de discurs;
    - iii. Va încuraja actorii statali și alți actori influenți, fie aceștia religioși sau nereligioși, să se pronunțe și să se angajeze într-o dezbatere publică de natură constructivă cu privire la ceea ce ei consideră a fi discurs ofensiv, condamnând orice formă de violență;
    - iv. Va reaminti că, pentru a combate o percepută ofensă percepută provenită din exercitarea libertății de exprimare, cea mai eficace modalitate este utilizarea libertății de exprimare înseși. Libertatea de exprimare se aplică online, precum și offline ¹⁸. Noi forme de mass-media, precum și de tehnologie a informațiilor și comunicării oferă celor care se simt ofenși de criticarea sau de respingerea religiei sau convingerii lor instrumente pentru exercitarea instantanee a dreptului lor la replică.
  - În orice caz, UE va reaminti, după caz, că dreptul la libertatea de religie sau de convingere, astfel cum este consacrat în standardele internaționale relevante, nu include dreptul de a avea o religie sau o convingere care nu poate fi criticată sau ridiculizată ¹⁹.
- b. Atunci când se confruntă cu restricții ale libertății de exprimare în numele religiei sau al convingerii, UE va proceda după cum urmează:

¹⁸ A se vedea Rezoluția 20/8 a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului.

¹⁹ A se vedea alineatul (19) din Concluziile Planului de acțiune de la Rabat privind incitarea la ură, 5 octombrie 2012.

- Va reaminti că restricțiile libertății de exprimare sunt doar cele prevăzute de lege și necesare pentru garantarea drepturilor sau a reputației altora sau pentru protecția securității naționale sau a ordinii publice (*ordre public*) sau a sănătății publice sau a moralei ²⁰ și că nu este permisibilă nicio restricție de securitate națională în ceea ce privește libertatea de religie sau de convingere ²¹.
- Va susține faptul că partajarea informațiilor referitoare la religii sau la convingeri și implicarea în acțiunea de persuasiune cu privire la aceste chestiuni sunt protejate în temeiul dreptului internațional, cu condiția ca o astfel de acțiune de persuasiune să nu fie nici constrângătoare, nici să nu prejudicieze libertatea altora.
- Va reaminti în toate ocaziile relevante că legile care incriminează blasfemia restricționează exprimarea referitoare la religii sau la alte convingeri; că aceste legi sunt adesea aplicate pentru a persecuta, a maltrata sau a intimida persoane care aparțin minorităților religioase sau altor minorități și că pot avea un efect de inhibare grav asupra libertății de exprimare și a libertății de religie sau de convingere; și va recomanda dezincriminarea unor astfel de delict.
- Va pleda energic împotriva utilizării pedepsei capitale, a sancțiunii fizice sau a privării de libertate ca pedepse pentru blasfemie.
- Reamintește că dreptul internațional al drepturilor omului îi protejează pe indivizi, nu religia sau convingerea per se. Protecția unei religii sau a unei convingeri nu poate fi invocată pentru a justifica sau a tolera o restricție sau o încălcare a unui drept al omului exercitat de indivizi singuri sau împreună cu alții.

3. Promovarea respectării diversității și a toleranței

33. Promovarea toleranței religioase, a respectării diversității și a înțelegerii reciproce sunt de cea mai mare importanță în vederea creării unui mediu care să favorizeze deplina exercitare de către toate persoanele a libertății de religie sau de convingere:

²⁰ Articolul 19 alineatul (3) din PIDCP.

²¹ Articolul 19 alineatul (3) din PIDCP. A se vedea de asemenea Comentariile generale nr. 22 și 34.

34. Uniunea Europeană va proceda după cum urmează:

- a. Va încuraja actorii statali și alți actori influenți, fie aceștia religioși sau nereligioși, să se abțină de la susținerea tensiunilor interreligioase, fie prin intermediul legii, fie prin practică, să sprijine inițiative pertinente de promovare a unei atmosfere de respect și toleranță între toate persoanele, indiferent de religia sau de convingerea acestora, și să atenueze tensiunile emergente.
- b. Va adresa un apel statelor să promoveze, prin intermediul sistemului educațional și prin alte mijloace, respectarea diversității și înțelegerea reciprocă prin încurajarea unei cunoașteri mai largi a diversității religiilor și convingerilor din interiorul jurisdicției lor.
- c. Va utiliza toate instrumentele disponibile, inclusiv instrumentele financiare, pentru a promova o cultură a respectului reciproc, a diversității, a toleranței, a dialogului și a păcii și își va coordona în acest sens acțiunile, după caz, cu organizațiile regionale și internaționale.

4. Discriminarea

35. Statele au o obligație de a proteja toate persoanele din interiorul jurisdicției lor de discriminarea directă și indirectă pe temeiul religiei sau al convingerii, indiferent de motivele invocate pentru o astfel de discriminare. Acest lucru include obligația de a abroga legislația discriminatorie, de a pune în aplicare o legislație care protejează libertatea de religie sau de convingere și de a sista practicile oficiale care generează discriminare, precum și de a proteja persoanele față de discriminarea din partea actorilor statali sau a altor actori influenți, fie aceștia religioși sau nereligioși.

36. Convingerile sau practicile care sunt sau despre care se presupune că sunt tradiționale sunt adesea utilizate pentru a justifica discriminarea sau constrângerea bazată pe religie sau pe convingere. Exemple de acest tip includ refuzarea accesului femeilor la locuri de muncă sau la educație, căsătoriile prin răpire, căsătoriile timpurii și forțate sau mutilarea genitală feminină. Comunitățile nu au dreptul de a încălca drepturile membrilor individuali ai respectivei comunități. Toți indivizii, inclusiv femeile și fetele, au dreptul la o religie sau la o convingere la alegerea lor individuală, inclusiv de a nu avea o religie sau o convingere. Trebuie acordată de asemenea atenție discriminării împotriva grupurilor etnice, a persoanelor pe baza orientării sexuale sau a identității de gen a acestora sau a adeptilor anumitor interpretări doctrinale.

37. Uniunea Europeană va proceda după cum urmează:

- a. Va condamna și va lua măsurile corespunzătoare (demersuri, declarații publice, sprijinul pentru OSC-uri și apărătorii drepturilor omului, etc.) împotriva tuturor formelor de intoleranță și de discriminare împotriva persoanelor cauzate de religia sau de convingerea acestora, ca fiind contrare dreptului la egalitate și la nediscriminare în exercitarea drepturilor omului (articolele 2 și 26 din PIDCP, articolul 2 din PIDESC).
- b. Va prezenta un demers atunci când dispozițiile constituționale și legale ale unui stat promovează, încurajează sau permit astfel de discriminări. UE își oferă asistența tehnică pentru a ajuta la alinierea unor astfel de dispoziții la obligațiile juridice internaționale.
- c. Va fi atentă în mod deosebit la practicile și la legislația care discriminează femeile, copiii și migranții pe temeiul religiei sau al convingerii, inclusiv discriminarea în educație și refuzul accesului la educație, constrângerea legată de purtarea unor simboluri religioase, ocuparea unui loc de muncă, participarea la viața publică, drepturile familiale neegale, transmiterea naționalității, libera circulație și stabilirea reședinței, lipsa administrării imparțiale a justiției, drepturile de proprietate, etc.
- d. Va sprijini actorii internaționali, statali și nestatali, în eforturile acestora de a educa publicul larg cu privire la standardele juridice internaționale și la efectele distructive ale discriminării asupra victimelor sale și asupra bunăstării societății în general.

5. Schimbarea sau renunțarea la religie sau la convingere

38. Limitările dreptului absolut de a-și schimba sau de a renunța la religie sau la convingere sunt printre cele mai comune încălcări ale libertății de religie sau de convingere ²². Aceste limitări pot avea un impact grav asupra convertiților și a indivizilor care renunță la religia sau la convingerea lor și asupra familiilor acestora, atât din cauza acțiunilor exercitate de stat (de ex. detenția, pierderea custodiei copilului, dezmoștenirea, pierderea drepturilor de proprietate), cât și din cauza actelor violente comise de actori nestatali, precum „uciderea din onoare”.

---

²² A se vedea în acest sens Raportul special al ONU către Adunarea generală a ONU referitor la libertatea de religie sau de convingere, 13 august 2012, A/67/603.

39. Uniunea Europeană va proceda după cum urmează:

- Va adresa un apel statelor să abroge dispozițiile legale care penalizează sau care discriminează indivizi pentru faptul de a renunța sau de a-și schimba religia sau convingerea sau pentru faptul de a-i determina pe ceilalți să își schimbe o religie sau o convingere, mai ales atunci când cazurile de apostazie, heterodoxie sau convertire sunt sancționabile cu pedeapsa cu moartea sau cu termene lungi de închisoare ²³.
- Va condamna utilizarea măsurilor de constrângere împotriva indivizilor în alegerea sau exercitarea de către aceștia a religiei sau a convingerii. Statele trebuie să aplice în mod imparțial măsuri împotriva constrângerii în ceea ce privește religia sau convingerea.

6. Manifestarea religiei sau a convingerii

40. Indivizii au dreptul să decidă pentru ei înșiși dacă și cum doresc să își manifeste religia sau convingerea. Limitările acestei libertăți trebuie interpretate în mod strict ²⁴. Manifestarea religiei sau convingerii poate lua multe forme. Aceasta include dreptul copiilor de a învăța despre credința/convingerea părinților lor și dreptul părinților de a-și învăța copiii despre principiile religiei sau convingerii lor. Aceasta include de asemenea dreptul de a împărtăși în mod pașnic religia sau convingerea sa cu alții, fără a face obiectul aprobării statului sau al unei alte comunități religioase. Orice limitare a libertății de religie sau de convingere, inclusiv în ceea ce privește locurile de cult și înregistrarea de către stat a grupurilor religioase sau a grupurilor constituite pe criteriul convingerilor, trebuie să fie excepțională și în conformitate cu standardele internaționale.

41. Restricțiile frecvente impuse de către state includ negarea personalității juridice a unor comunități religioase sau a celor constituite pe criteriul convingerilor, negarea accesului la locuri de cult/reuniune și de înmormântare, sancționarea activității religioase neînregistrate cu amenzi exorbitante sau cu termene de închisoare sau cerința pentru copiii din cadrul minorităților religioase sau a celor constituite pe criteriul convingerii de a primi educație confesională în convingerile majorității. Mai multe state nu recunosc dreptul la obiecție pe motive de conștiință în ceea ce privește serviciul militar ca parte a exercitării legitime a libertății de religie sau de convingere, care derivă din articolul 18 din PIDCP ²⁵. Abuzurile din partea actorilor nestatali includ distrugerea locurilor de cult, profanarea cimitirelor, practicarea forțată a normelor religioase și acte de violență.

---

²³ A se vedea Orientările UE privind pedeapsa cu moartea, partea a III-a, Documentul privind normele minime.

²⁴ A se vedea evoluțiile referitoare la limitări în capitolul „Definiții” al prezentelor orientări.

²⁵ A se vedea Comentariul general nr. 22.

42. Uniunea Europeană va proceda după cum urmează:

- a. Va pune în discuție tentativele de a condiționa exercitarea drepturilor omului de permisiunea statelor, de exemplu prin înregistrarea obligatorie a grupurilor religioase sau a grupurilor constituite pe criteriul convingerii și/sau prin interzicerea activității religioase neînregistrate.
- b. Va lua măsuri atunci când cerințele pentru organizațiile religioase sau pentru organizațiile constituite pe criteriul convingerilor sunt utilizate ca mijloace de control al statului, mai curând decât pentru facilitarea exercitării libertății de religie sau de convingere.
- c. Va încuraja statele să asigure protecția siturilor de patrimoniu religios și a locurilor de cult, ²⁶ în special atunci când grupuri de oameni reuniți în aceste locuri se confruntă cu amenințări. În cazul actelor de vandalism și de profanare sau distrugere a siturilor religioase, UE și misiunile statelor membre se vor strădui să viziteze siturile și să aducă în atenția publicului distrugerea și consecințele acesteia. Va lua măsuri atunci când proprietatea utilizată pentru cultul religios este în mod nejustificat confiscată sau atunci când persoanele sunt în alt fel împiedicate să o utilizeze în modul în care este în mod legitim destinată.
- e. Va lua măsuri atunci când asupra chestiunilor interne ale grupurilor religioase sau ale grupurilor constituite pe criteriul convingerilor și ale instituțiilor sau ale organizațiilor acestora sunt impuse sarcini administrative sau de reglementare disproporționate pentru a împiedica manifestările libertății de religie sau de convingere împreună cu alții, atât în public, cât și în privat ²⁷ și exercitarea libertăților aferente ale asocierii și ale întrunirii pașnice.
- f. Va condamna legislația care prevede tratamentul discriminatoriu al persoanelor sau al grupurilor care aparțin unor religii sau convingeri diferite, precum și aplicarea discriminatorie a legislației neutre din punct de vedere nominal unor astfel de persoane sau de grupuri.
- g. Va încuraja statele să respecte dreptul la obiecția pe motive de conștiință în ceea ce privește serviciul militar, bazată pe religia sau convingerea persoanei în cauză, și să permită un serviciu alternativ de tip necombatant sau civil.

---

²⁶ A se vedea Declarația comună a experților ONU privind „distrugerea siturilor culturale și religioase: o încălcare a drepturilor omului”, 24 septembrie 2012.

²⁷ A se vedea Comentariul general nr. 22, punctul 4.

7. Sprijinirea și protecția apărătorilor drepturilor omului, inclusiv cazurile individuale

43. În acord cu Orientările UE cu privire la apărătorii drepturilor omului, UE va promova respectarea și recunoașterea activității desfășurate de apărătorii drepturilor omului în numele grupurilor religioase, filosofice, neconfesionale sau al altor organizații ale societății civile ²⁸.

44. UE va reacționa la încălcări ale dreptului la libertatea de religie sau de convingere, comise fie de actori statali, fie de actori nestatali, care afectează anumiți indivizi, prin intermediul demersurilor, al declarațiilor și al altor acțiuni – inclusiv semnalând cazuri specifice pe parcursul dialogurilor politice – în acord cu Orientările UE cu privire la apărătorii drepturilor omului.

45. Funcționarii UE sau ai statelor membre vor asista la procesele persoanelor urmărite pentru exercitarea dreptului lor la libertatea de religie sau de convingere și vor observa aceste procese. Funcționarii UE sau ai statelor membre vor depune toate eforturile pentru a vizita astfel de persoane aflate în detenție sau în închisoare.

8. Sprijinul pentru – și colaborarea cu – societatea civilă

46. UE va indica în mod clar sprijinul său deplin pentru eforturile societății civile de a promova libertatea de religie sau de convingere. UE și statele sale membre vor continua, după caz, să pună la dispoziție sprijin financiar pentru organizațiilor non-guvernamentale care acționează pentru libertatea de religie sau de convingere. UE va promova vizibilitatea organizațiilor locale care acționează în domeniul libertății de religie sau de convingere, prin găzduirea sau sprijinirea evenimentelor publice pe această temă, cu un accent special pe dialogul cu diferite grupuri religioase și cu grupuri constituite pe criteriul convingerilor. UE va consulta în mod periodic societatea civilă, inclusiv asociațiile religioase și organizațiile neconfesionale și filosofice, cu privire la modalitățile de promovare a LiRC în cadrul politicilor sale externe din domeniul drepturilor omului, precum și la cazuri individuale.

---

²⁸ A se vedea Orientările UE cu privire la apărătorii drepturilor omului.

C. Instrumente

1. Monitorizarea, evaluarea și raportarea

47. Misiunile UE (delegațiile UE și ambasadele și consulatele statelor membre) formează o componentă-cheie a alertei timpurii. Misiunile UE, în coordonare cu orice misiuni PSAC relevante, vor monitoriza respectarea libertății de religie sau de convingere în țări terțe și vor identifica și raporta cu privire la situații preocupante (inclusiv cazuri individuale și chestiuni sistemice), valorificând resursele disponibile din interiorul și din exteriorul țării, inclusiv societatea civilă, astfel încât UE să poată adopta o acțiune promptă și corespunzătoare. Rapoartele din partea delegațiilor UE ar trebui preluate în cadrul grupurilor de lucru relevante ale Consiliului și, după caz, în cadrul Comitetului politic și de securitate (COPS), în vederea identificării unui răspuns corespunzător.

48. Prin prezența sa locală și prin capacitățile sediilor sale centrale, UE va proceda după cum urmează:

- a. Va monitoriza și va evalua situația libertății de religie și de convingere la nivel de țară, pentru a identifica progresele sau chestiunile preocupante, împreună cu prioritățile și temele cuprinse în prezentele orientări;
- b. Va menține contacte cu părțile afectate de încălcări sau de conflicte, cu autoritățile locale sau regionale, cu organizațiile locale sau internaționale ale societății civile, inclusiv cu organizațiile de femei, cu apărătorii drepturilor omului, precum și cu grupurile religioase și cu grupurile constituite pe criteriul convingerilor, pentru a fi informată pe deplin cu privire la situații specifice și la evoluția acestora, inclusiv cazuri individuale, chestiuni sistemice și aspecte legate de conflicte. În aceste contacte, UE va acorda atenție grupurilor din interiorul oricăror sisteme ale unor religii sau ale unor convingeri, femeilor și tinerilor.
- c. Va include în strategiile de țară și în raportarea periodică din domeniul drepturilor omului o analiză a situației libertății de religie sau de convingere, inclusiv a producerii încălcărilor; va detalia eventuale măsuri (de ex., solicitări adresate autorităților statului, semnalarea chestiunii în cadrul dialogurilor politice, finanțarea), preconizate sau adoptate ca răspuns la încălcări.
- d. Va asigura acțiunile subsecvente și raportarea referitoare la cazuri individuale și la chestiuni sistemice.
- e. Va aborda libertatea de religie sau de convingere în raportul anual al UE privind drepturile omului.

2. Demersuri și diplomatie publică

49. UE va aborda libertatea de religie sau de convingere în cadrul contactelor la nivel înalt corespunzătoare, inclusiv la nivelul ÎR/VP și al Reprezentantului Special al UE pentru drepturile omului și al șefilor de delegații.

50. După caz, UE va prezenta demersuri sau declarații publice atât în mod preventiv, cât și ca răspuns la încălcări grave ale LiRC, precum executări, ucideri extrajudiciare, procese inechitabile, explozii de violență în comunitate sau atacuri violente. UE va avea de asemenea în vedere prezentarea unor declarații care să sublinieze evoluțiile pozitive în promovarea și protecția libertății de religie sau de convingere.

3. Dialogurile politice

51. În dialogurile politice cu țări partenere sau cu organizații regionale, UE va încuraja țările partenere să adere și să pună în aplicare instrumente internaționale relevante, în special PIDCP, și să își retragă rezervele cu privire la aceste instrumente; va încuraja țările partenere să invite procedurile speciale ale ONU privind drepturile omului, în special raportorul special privind libertatea de religie sau de convingere, și să accepte și să pună în aplicare recomandările ONU, inclusiv din partea organismelor de monitorizare a tratatelor și a evaluării periodice universale. UE va aborda, după caz, chestiuni sistemice și cazuri individuale și va adresa un apel țărilor partenere de a iniția schimbări legislative pentru a asigura egalitatea indivizilor în fața legii în ceea ce privește libertatea de religie sau de convingere.

52. UE va utiliza dialogurile politice pentru a încuraja eforturile de cooperare și coordonare în ceea ce privește promovarea libertății de religie sau de convingere în cadrul forurilor multilaterale și va sprijini diseminarea bunelor practici la nivel regional.

4. Vizitele UE și ale statelor membre

53. UE va asigura că instituțiile și statele membre ale UE care efectuează vizite în țări terțe sunt pe deplin informate cu privire la situația libertății de religie sau de convingere. În cadrul acestor vizite, se vor aborda cu omologii locali, după caz, prioritățile și temele cuprinse în prezentele orientări și vor avea loc întruniri cu apărătorii drepturilor omului.

5 Utilizarea instrumentelor financiare externe

54. Libertatea de religie sau de convingere va rămâne una dintre prioritățile Instrumentului european pentru democrație și drepturile omului (IEDDO), inclusiv prin intermediul finanțării proiectelor apărătorilor drepturilor omului și al asistenței pentru indivizi aflați sub o amenințare imediată. Alte instrumente de finanțare geografice și tematice ale UE vor fi de asemenea utilizate, după caz, pentru promovarea libertății de religie sau de convingere în cooperare cu țări partenere. Se va acorda atenție consolidării capacităților și proiectelor de formare în domeniul medierii în prevenirea sau soluționarea violenței și a conflictelor bazate pe religie sau pe convingere ²⁹.

55. Delegațiile UE pot sprijini proiectele societății civile în domeniul libertății de religie sau de convingere în cadrul sistemelor de ajutor pentru fiecare țară. Proiectele privind drepturile omului cu un domeniu de aplicare mai larg privind promovarea drepturilor omului, combaterea discriminării, drepturile persoanelor aparținând minorităților, drepturile popoarelor indigene, respectarea diversității, toleranța și înțelegerea interculturală, precum și abordarea cauzelor profunde ale conflictelor și combaterea impunității vor contribui, de asemenea, la respectarea libertății de religie sau de convingere.

56. Statele membre, serviciile SEAE și ale Comisiei vor schimba informații, după caz, cu privire la proiecte finanțate în țări terțe în domeniul libertății de religie sau de convingere, pentru a permite o coordonare mai bună și o utilizare mai eficientă a resurselor.

---

²⁹ A se vedea de asemenea Conceptul UE privind consolidarea capacităților UE de mediere și dialog (2009).

57. Încălțările libertății de religie sau de convingere vor fi luate în considerație de UE în decidera unor măsuri corespunzătoare în cadrul clauzelor privind drepturile omului din acordurile cu țări terțe, inclusiv posibila suspendare a cooperării, în special în ceea ce privește asistența financiară.

6. Promovarea LiRC în forurile multilaterale

58. UE se va asigura că libertatea de religie sau de convingere rămâne proeminentă pe agenda ONU, cu o abordare solidă privind drepturile omului, și că ONU continuă să ofere un răspuns puternic la încălțările libertății de religie sau de convingere și la actele de intoleranță și de violență bazate pe religie sau pe convingere.

59. UE va continua să depună eforturi în mod activ la nivelul ONU pentru a asigura un sprijin transregional puternic pentru promovarea și apărarea libertății de religie sau de convingere, pentru mandatul raportorului special privind LiRC și pentru punerea în aplicare a rezoluțiilor ONU relevante în domeniu.

60. UE se va implica de asemenea în combaterea tuturor formelor de intoleranță și de discriminare pe temeiul religiei sau al convingerii și în punerea în aplicare a rezoluțiilor ONU relevante în domeniu, precum și în inițiative în domeniul dialogului intercultural și interreligios în spiritul deschiderii, al colaborării și al înțelegerii reciproce, inclusiv în cadrul UNESCO, al Alianței civilizațiilor a Națiunilor Unite, al Fundației Anna Lindh și al procesului de la Istanbul.

61. UE consideră aceste eforturi ca fiind complementare promovării depline și efective a dreptului la libertatea de religie sau de convingere și, în implicarea sa, UE se va strădui în vederea formulării unor trimiteri sistematice la „libertatea de religie și de convingere” și pentru susținerea în toate textele a unui accent pe drepturile omului bazat pe standarde universale referitoare la libertatea de religie sau de convingere, la libertatea de exprimare și la alte libertăți fundamentale. Toleranța religioasă, precum și dialogul intercultural și interreligios trebuie promovate într-o perspectivă a drepturilor omului, garantând respectarea libertății de religie sau de convingere, a libertății de exprimare și a altor drepturi ale omului și libertăți fundamentale.

62. UE va continua să coopereze cu mecanismele de alertă timpurie existente ale ONU, inclusiv în ceea ce privește violența bazată pe religie sau pe convingere, și va încuraja schimbul de bune practici.

63. Statele membre ale UE vor atrage atenția, după caz, asupra libertății de religie sau de convingere în cadrul evaluării periodice universale a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului. Punerea în aplicare a recomandărilor acceptate de statul care face obiectul evaluării va fi monitorizată și sprijinită după caz.

64. UE va valorifica de asemenea conținutul rezoluției ONU privind „libertatea de religie sau de convingere”, precum și observații concluzive relevante ale organismelor ONU de monitorizare a tratatelor și recomandări ale raportorilor speciali în colaborarea sa bilaterală cu țări partenere.

65. UE va promova inițiative la nivelul OSCE și al Consiliului Europei și va contribui la o mai bună punere în aplicare a angajamentelor în domeniul libertății de religie sau de convingere. Vor fi organizate schimburi periodice cu aceste organizații. Se va acorda o atenție deosebită colaborării cu OSCE și cu țările Consiliului Europei care nu sunt state membre ale UE.

66. UE va intensifica colaborarea sa cu alte organizații regionale și mecanisme regionale în domeniul drepturilor omului din întreaga lume cu privire la promovarea și protecția libertății de religie sau de convingere.

7. Formarea

67. SEAE, în coordonare cu statele membre și în cooperare cu societatea civilă, inclusiv biserici și asociații religioase, organizații filosofice și neconfesionale, va elabora materiale de formare pentru personalul de pe teren și de la sediul său central. Materialele vor fi puse la dispoziția statelor membre și a instituțiilor UE. Formarea va fi practică în orientarea sa, menită să le permită misiunilor UE să utilizeze instrumente UE pentru analizarea și raportarea eficace, astfel încât să se sublinieze prioritățile tematice ale UE și să se răspundă la încălcări.

III. Punerea în aplicare și evaluarea

68. UE va consolida în continuare cooperarea sa cu Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului și cu raportorul special al Națiunilor Unite pentru libertatea de religie sau de convingere. UE va colabora cu organizații internaționale în ceea ce privește libertatea de religie sau de convingere. UE își va consolida schimburile cu organisme specializate regionale privind libertatea de religie sau de convingere, precum Consiliul Europei (inclusiv Comisia de la Veneția), Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR) al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), precum și cu organisme regionale și naționale relevante însărcinate cu promovarea și protecția libertății de religie sau de convingere.

69. COHOM și grupul său operativ privind libertatea de religie sau de convingere vor sprijini punerea în aplicare a orientărilor, implicând, după caz, grupuri de lucru geografice ale Consiliului. Vor elabora orientări suplimentare de acțiune pentru misiuni UE, în special în ceea ce privește chestiuni sistemice și cazuri individuale. Vor adopta documente privind „liniile de urmat” în ceea ce privește chestiuni-cheie și chestiuni tematice, atunci când este necesar.

70. COHOM va evalua punerea în aplicare a acestor orientări după o perioadă de trei ani, inter alia pe baza rapoartelor prezentate de șefii misiunilor și după consultarea cu societatea civilă și cu experți academici relevanți. Consultarea cu societatea civilă ar trebui să implice apărători ai drepturilor omului și ONG-uri, inclusiv organizații interne și internaționale în domeniul drepturilor omului și organizații pentru femei. Această consultare va implica biserici și asociații religioase, organizații filosofice și neconfesionale în contextul dialogului deschis, transparent și constant desfășurat în temeiul articolului 17 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

71. Vor avea loc schimburi periodice de opinii cu comisiile relevante, cu subcomisiile și cu grupurile de lucru ale Parlamentului European referitor la punerea în aplicare, la evaluarea și la revizuirea prezentelor orientări.

Lista neexhaustivă a normelor, standardelor și principiilor internaționale pe care
UE le poate invoca sau utiliza în contactele cu țări terțe

Organizația Națiunilor Unite

Tratate

1948 – *Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid*

- Articolul II – Definiția „genocidului”

1951 – *Convenția privind statutul refugiaților*

- Articolul 1 – Definiția termenului „refugiat”
- Articolul 3 – Nediscriminarea
- Articolul 4 – Religia

1954 – *Convenția privind statutul apatrizilor*

- Articolele 3, 4

1966 – *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*

- Articolele 2, 4, 18, 20, 24, 26, 27

1966 – *Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*

- Articolul 5

1966 – *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale*

- Articolele 2, 13
- 1979 – *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei*

1989 – *Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului*

- Articolele 2, 14, 20, 29, 30

Declarații:

1948 – *Declarația universală a drepturilor omului*

- Articolele 2, 16, 18, 26
- 1981 – *Declarația asupra eliminării tuturor formelor de intoleranță și de discriminare bazate pe religie sau convingere*

1986 – *Declarația privind dreptul la dezvoltare*

- Articolul 6

1992 – *Declarația privind drepturile persoanelor care fac parte din minorități naționale sau etnice, lingvistice și religioase*

2007 – *Declarația Națiunilor Unite privind drepturile popoarelor indigene*

Comentarii generale

1993 – *Comitetul pentru drepturile omului – Comentariul general nr. 22: Dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie (articolul 18)*

1994 – *Comitetul pentru drepturile omului – Comentariul general nr. 23: Drepturile minorităților (articolul 27)*

2011 – *Comitetul pentru drepturile omului – Comentariul general nr. 34: Libertatea de opinie și de exprimare (articolul 19)*

Standarde regionale

Ar trebui remarcat faptul că unele standarde regionale oferă o protecție limitată sau insuficientă a libertății de religie sau de convingere comparativ cu standardele internaționale. Personalul UE ar trebui să aibă cunoștință de aceste limitări atunci când face trimiteri la acestea.

Consiliul Europei

1950 – Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

- Articolul 9 – Libertatea de gândire, de conștiință și de religie
- Articolul 10

1952 – Protocolul nr. 1 (la convenția menționată mai sus)

- Articolul 14 – Interzicerea discriminării
- Articolul 2 – Dreptul la instruire

2000 – Protocolul nr. 12 (la convenția menționată mai sus)

- Articolul 1 – Interzicerea generală a discriminării

1995 – Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale

- Articolele 4.1, 5, 6, 7, 8, 12, 17
- 2006 – Comentariu privind educația (referitor la convenția menționată mai sus)*

1997 – Convenția europeană asupra cetățeniei

- Articolul 5 – Nediscriminarea
- 2006 – Convenția Consiliului Europei privind evitarea apatridiei în situația de succesiune a statelor*

- Articolul 4 – Nediscriminarea

2011 – Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice

- Articolele 4, 12, 32, 37, 38, 42
- 2000 – Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), Recomandarea de politică generală nr. 5: Combaterea intoleranței și a discriminării împotriva musulmanilor*

2002 – Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), Recomandarea de politică generală nr. 7: Legislația națională pentru combaterea rasismului și a discriminării rasiale

2004 – Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), Recomandarea de politică generală nr. 9: Combaterea antisemitismului

2004 – Comisia de la Veneția a Consiliului Europei/OSCE – Orientări pentru revizuirea legislației referitoare la religie sau la convingere

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)

Actul final de la Helsinki, 1975 – rubrica 1, principiul 7

Documentul final al reuniunii de la Viena din 1989 organizată pe baza dispozițiilor Actului final privind evoluția ulterioară a conferinței – articolele 11, 13, 16, 17, 19, 20, 32, 59, 63, 68

1989 – Documentul final de la Viena – Principiile 13, 16 și 17

2004 – Comisia de la Veneția a Consiliului Europei/OSCE – Orientări pentru revizuirea legislației referitoare la religie sau la convingere

2007 – OSCE – Principiile de la Toledo privind predarea religiilor și convingerilor în școli publice – Pregătit de Consiliul consultativ de experți privind libertatea de religie sau de convingere al Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR)

Organizația Statelor Americane (OAS)

1969 – *Convenția americană privind drepturile omului („Pactul de la San José”, Costa Rica)*

- Articolul 1 – Obligația respectării drepturilor
  - Articolul 12 – Libertatea de conștiință și de religie
  - Articolul 13 – Sancționarea îndemnului la ura religioasă
  - Articolul 16 – Libertatea de asociere
  - Articolul 22 – Libertatea de circulație și de reședință
- 1988 – *Protocolul adițional la Convenția americană privind drepturile omului referitor la drepturile economice, sociale și culturale (Protocolul de la San Salvador)*

- Articolul 3 – Obligația nediscriminării

1994 – *Convenția interamericană privind prevenirea, sancționarea și eradicarea violenței împotriva femeii („Convenția de la Belém Do Para”)*

- Articolul 4

Uniunea Africană (UA)

1969 – *Convenția de reglementarea a aspectelor specifice ale problemelor refugiaților în Africa*

- Articolul IV – Nediscriminarea.

1981 – *Carta africană a drepturilor omului și popoarelor*

- Articolele 2, 8

1990 – *Carta africană privind drepturile și bunăstarea copilului*

- Articolul 1 – Obligația statelor părți
- Articolul 3 – Nediscriminarea
- Articolul 9 – Libertatea de gândire, de conștiință și de religie
- Articolul 11 – Educația
- Articolul 25 – Separarea de părinți
- Articolul 26 – Protecția împotriva discriminării

Liga Statelor Arabe

2004 – *Carta arabă a drepturilor omului* Articolele 3, 4, 25, 30, 34

ASEAN

2012 – *Declarația ASEAN privind drepturile omului* Articolul 22

Commonwealth

2013 – *Carta Drepturilor Omului* Secțiunea IV – Toleranța, respectul și înțelegerea

Uniunea Europeană și statele membre

Tratatul privind Uniunea Europeană

- Articolul 6

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

- Articolul 11
- Articolul 17

2000 – Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

- Articolul 10 – Libertatea de gândire, de conștiință și de religie
- Articolul 14 – Dreptul la educație
- Articolul 21 – Nediscriminarea
- Articolul 22 – Diversitatea culturală, religioasă și lingvistică

2006 – Directiva UE privind egalitatea de tratament

2008 – Decizia-cadru a UE privind combaterea rasismului și a xenofobiei

2009 – Concluziile Consiliului privind libertatea religioasă sau de credință, 16 noiembrie 2009

2011 – Concluziile Consiliului privind intoleranța, discriminarea și violența pe motive de religie sau credință, 21 februarie 2011

2011 – Concluziile Consiliului privind prevenirea conflictelor, 20 iunie 2011

2009 – Conceptul UE privind consolidarea capacităților UE de mediere și dialog

2009 – Libertatea de religie sau de convingere – cum poate contribui Ministerul Afacerilor Externe și Commonwealth-ului (FCO) la promovarea respectării acestui drept al omului (instrumentarul UK în domeniul libertății de religie sau de convingere)